

Paweł OGŁĘCKI

Katedra Przyrodniczych Podstaw Inżynierii Środowiska
Wydział Melioracji i Inżynierii Środowiska

Wstępna inwentaryzacja awifauny Skarpy Ursynowskiej

Wprowadzenie

Celem pracy było wstępne rozpoznanie składu jakościowego, a w miarę możliwości – ilościowego ornitofauny występującej na terenie Skarpy Ursynowskiej oraz przylegających do niej obszarów. Ptaki stanowią istotny element biocenozy każdego ekosystemu lądowego, mający istotny wpływ na jego stabilność i charakter funkcjonowania.

Metodyka badań

Teren Skarpy podzielono umownie na cztery strefy: zadrzewień i zakrzaczeń na Skarpie, obszar przejściowy pomiędzy Skarpą a łąkami i polami (strefę ekotonową), łąki oraz pola uprawne (rys.1).

Obserwacje przeprowadzono w godzinach wczesnorannych i przedpołudniowych w następujących terminach: 24.04, 03.05, 05.05, 14.05, 01.06. Stosowano metodę przeszukiwania biotopów i obserwacji wizualnych (za pomocą lornetki 11 × 40) i audialnych. W każdej z wydzielonych stref notowano napotkane gatunki, ich płeć i wiek (jeśli były możliwe do ustalenia).

Przy ustalaniu statusu lęgowego poszczególnych gatunków zastosowano następujące kryteria :

– lęgowy (L): znaleziono gniazdo z jajami, widziano ptaka z plamą lęgową, obserwowano młode;

– prawdopodobnie lęgowy (PL): obserwowano śpiewającego samca, widziano parę w biotopie dogodnym do gniazdowania;

– być może lęgowy (BML): obserwowano dorosłe ptaki w okresie lęgowym w biotopie możliwym do gniazdowania;

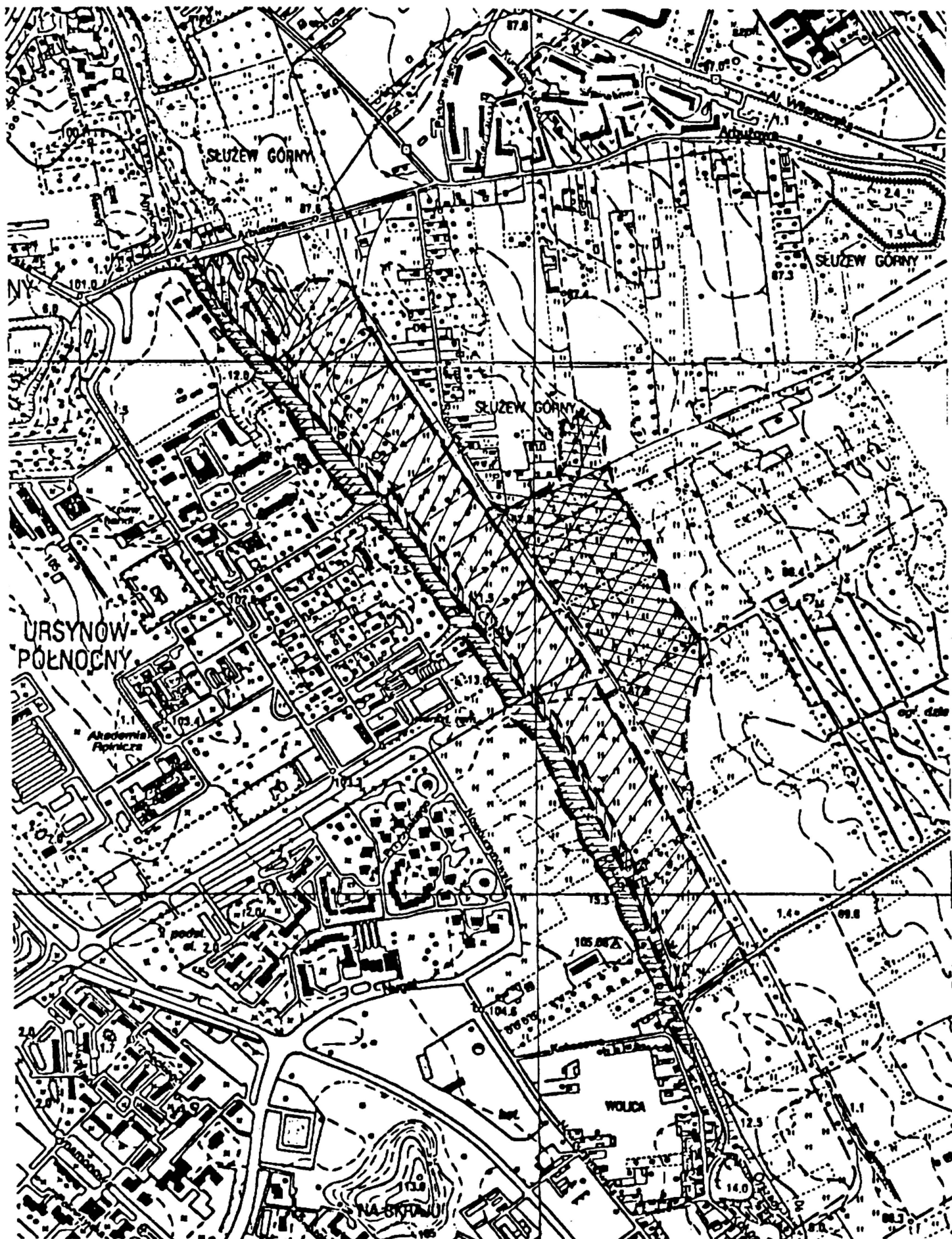
– przelotne i zalatujące (P).

Kryterium liczebności w każdej ze stref ustalono następująco:

- liczny (l): ponad 30 par;
- średnio liczny (śl): 10–30 par;
- nieliczny (nl): 2–10 par;
- skrajnie nieliczny (sn): mniej niż 2 pary.

Dodatkowo oznaczono symbolem (!) gatunki prawnie chronione w Polsce, symbolem zaś(*) uznawane za rzadkie.

Dla każdej ze stref ustalono strukturę dominacji oraz obliczono współczynnik różnorodności gatunkowej Simpsona według wzoru podanego przez Colliera (1984).

RYSUNEK 1. Strefy wydzielone na obszarze Skarpy Ursynowskiej i terenów przyległych przy obserwacji ptaków: ▨ – teren zadrzewień i zakrzewień na Skarpie, ▩ – strefa przejściowa między Skarpą a łąką, ▧ – strefa łąk, ▤ – strefa pól

Wyniki

Na całym badanym terenie stwierdzono występowanie 66 gatunków ptaków. Najwięcej, 42 gatunki, zasiedlały strefę ekotonową pomiędzy porośniętą roślinnością, wysoką skarpą a otwartymi terenami łąk. 40 gatunków zamieszkiwało strefę samej skarpy, 34 stwierdzono na łąkach, a 28 na polach. Listę stwierdzonych w poszczególnych strefach gatunków wraz ze statusem lęgowym i liczebnościowym przedstawiono w tabeli 1.

W strefie zadrzewień i zakrzewień gatunkiem dominującym była zięba (6,2%), a współdominantami kos (4,3%) i bogatka (3,9%). Współczynnik Simpsona miał wartość 11,86. W strefie przejściowej współdominowały: kwiczoł (4,2%), szpak (3,8%) i sroka (3,8%). Wartość współczynnika różnorodności gatunkowej wynosiła 16,20. W siedlisku łąkowym dominantem okazała się pliszka żółta (9,6%), a współdominantami: trznadel (6,9%) i kuropatwa (6,8%). Współczynnik Simpsona wyniósł 3,86. Na polach zdecydowanym domi-

TABELA 1. Lista gatunków ptaków stwierdzonych na obszarze Skarpy Ursynowskiej

Gatunek	Zadrzewienia i zakrzewienia na skarpie	teren przejściowy między skarpą a odkrytymi łąkami i polami	Łąki	Pola uprawne
1	2	3	4	5
Czapla siwa			P, sn	
Bocian biały !			P, sn	P, sn
Krzyżówka			P, śl	
Krogulec ! *		P, sn		
Pustułka !	BML, sn	BML, sn	P, sn	P, sn
Kuropatwa		L, śl	L, l	L, l
Bażant	P, nl	L, śl	L, l	L, l
Czajka !			P, sn	
Śmieszka !			P, l	P, l
Gołąb domowy			P, l	P, l
Grzywacz	L, śl	P, nl	P, śl	P, śl
Sierpówka	L, śl	P, śl	P, śl	P, śl
Kukułka !	L, śl	P, śl		
Puszczyk	BML, sn			
Jerzyk !	P, l	P, l	P, śl	P, śl
Dzięcioł zielony !	L, sn	BML, sn		
Dzięcioł duży !	L, śl	BML, sn		
Dzięcioł średni !	L, sn			
Krętogłów !	PL, sn			
Skowronek !			L, śl	L, l
Dzierlatka !			L, śl	L, l
Dymówka !	P, śl	P, śl	P, śl	P, śl
Oknówka !	P, śl	P, śl	P, śl	P, śl
Pliszka siwa !		L, śl	L, l	L, l
Pliszka żółta !		L, śl	L, l	L, śl
Gąsiorek		L, śl	PL, śl	PL, nl

cd. tabeli 1.

1	2	3	4	5
Pokrzywnica !	PL, sn			
Zaganiacz !	PL, nl	PL, sn		
Cierniówka !	L, śl	L, l		
Piegża	L, l	L, l		
Kapturka !	L, śl	L, nl		
Piecuszek	L, śl			
Pierwiosnek	L, l			
Muchołówka szara !		L, śl	P, śl	
Pokląska !		L, śl	L, śl	
Białożytko			PL, sn	
Kopciuszek		P, nl		
Pleszka	PL, nl			
Rudzik !	L, l	PL, nl		
Słownik szary !	L, l	L, śl		
Kos	L, l	L, śl		
Kwiczoł	L, l	L, śl	P, śl	P, śl
Śpiewak	L, śl			
Raniuszek !	PL, nl			
Bogatka !	L, l	L, l		
Modraszka !	L, śl	Pl, nl		
Mniszka !	PL, śl			
Kowalik !	L, nl			
Strzyk !	PL, nl			
Potrzeszcz !			PL, nl	
Trznadel !	P, śl	L, śl	L, l	L, l
Zięba !	L, l	L, śl	P, śl	P, śl
Szczygieł !		L, śl	P, śl	
Dzwoniec !	PL, śl	P, sn	P, sn	
Makolągwa !		PL, śl	PL, śl	PL, śl
Dziwonia !*		BML, sn		
Wróbel	L, śl	BML, śl	L, l	PL, l
Mazurek	L, śl	BML, śl	L, l	PL, l
Szpak !	L, l	BML, Śl	L, l	PL, l
Wilga !	PL, śl			
Sójka	L, śl	P, śl		
Sroka	L, śl	L, śl	P, śl	P, śl
Kruk !*				P, sn
Gawron		P, l	P, l	P, l
Wrona siwa	L, nl	P, śl	P, l	P, l
Kawka	L, nl	P, l	P, l	P, l
Σ 66	40	42	34	28

nantem był mazurek (11,2%), rolę subdominantów spełniały: wróbel (6,1%), gawron (5,9%) i gołąb domowy (5,9%). Wartość współczynnika różnorodności gatunkowej wynosiła 5,02.

Podsumowanie

Awifauna terenu Skarpy Ursynowskiej oraz obszarów przyległych wydaje się bogata i urozmaicona. Stwierdzono przedstawicieli wielu grup ekologicznych, w tym kilka gatunków rzadkich. Niemal pewne wydaje się również, iż na badanym obszarze występują okresowo zimowe gatunki przelotne (gil, czeczotka, rzepołuch, jemiołuszka). Najbardziej różnorodna okazała się awifauna strefy ekotonowej poniżej Skarpy oraz zadrzewień i zakrzewień na samej Skarpie.

Potwierdza to podkreślaną w literaturze ekologicznej (Collier 1984) atrakcyjność biocenotyczną ekotonów.

W czasie prowadzonych obserwacji zwrócono uwagę na stosunkowo duże zagęszczenie gniazd takich gatunków, jak: kos, słowik szary, zięba i śpiewak. Samce tych ptaków wyznaczały stosunkowo małe areale. W literaturze (Luniak 1983) sygnalizowany był fakt zmniejszania się arealów osobniczych ptaków na terenach

miejskich jako wyraz plastyczności środowiskowej.

Literatura

- COLLIER P. i in. 1984: *Ekologia dynamiczna*. PWRiL, Warszawa.
- LUNIAK M. 1983: *The avifauna of urban green areas in Poland and possibilities of managing it*. Acta Orn., 19; 3–61, Warszawa.

Summary

The avifauna of four different zones (the woods and shrubs on the slope, the ecoton, the meadows and open fields) were being investigated and the coefficient of diversity for each zone was figured out. The total number of sixty six species was established. The most abundant zones were the slope and ecoton ones. The dominants of each zone were as follow: *Fringilla coelebs*, *Turdus pilaris*, *Motacilla flava* and *Passer montanus*. The avifauna seems to be interesting and worth protecting.

Author's address:

P. Ogłęcki

Warsaw Agricultural University – SGGW

02–787 Warszawa, ul. Nowoursynowska 166

Poland